

Megyei könyvtárak hírlap- és folyóiratelőfizetése

Az esztendő vége felé közeledik és ez a könyvtárost arra figyelmezteti, hogy idejében biztosítsa a következő évre az időszaki kiadványok rendszeres beérkezését. Most kell előfizetni a hírlapokra és folyóiratokra. Meg kell újítani a rendelést azokra a lapokra, amelyek eddig is jártak és jól át kell gondolni, mit szerezzünk be az eddigieken felül. Az évi terv elkészítésénél könyvtárosainknak nagyobb gondot kell fordítaniuk a folyóiratokra, mint eddig. Tömegkönyvtáraink fejlődése talán ezen a téren volt a legegyszerűsebb: míg néhol a gazdag folyóiratállományt már kiterjedt közönség használja, addig nagyon sok még megyei könyvtáraink között is az olyan, amely csak igen kevés folyóiratot járát. És még ennek a kevésnek is alig veszi hasznát, mert a folyóiratok feldolgozásának, használatba bocsátásának módjait nem ismeri vagy nem tanulmányozta eléggé.

1. A jelenlegi helyzet.

Vizsgáljuk meg vezető tömegkönyvtáraink, a megyei könyvtárak belföldi hírlap- és folyóiratkészletét a múlt évi előfizetésekről és a jövő évi rendelési tervekről ezideig beérkezett adatok alapján. A 19 megyei könyvtáron felül tekintetbe vesszük a szegedi Somogyi-könyvtárt, legnagyobb járási könyvtárunkat is, mert ennek folyóiratgyűjtése a legkiterjedtebb s a periodikák száma tekintetében a megyei könyvtárakat is felülmúlja.

A megvizsgált 20 könyvtár között a magyar hírlapok és folyóiratok előfizetése a következő megoszlást mutatja:

Bács-Kiskun megye (Kecskemét)	35
Baranya megye (Pécs)	62
Békés megye (Békéscsaba)	51
Borsod-Abauj-Zemplén megye (Miskolc)	99
Csongrád megye (Hódmezővásárhely)	24
Fejér megye (Székesfehérvár)	39
Győr-Sopron megye (Győr)	71
Hajdu-Bihar megye (Debrecen)	66
Heves megye (Eger)	19
Komárom megye (Tatabánya)	43
Nógrád megye (Salgótarján)	47
Pest megye (Budapest)	41

Somogy megye (Kaposvár)	52
Szabolcs megye (Nyíregyháza)	32
Szolnok megye (Szolnok)	23
Tolna megye (Szekszárd)	12
Vas megye (Szombathely)	28
Veszprém megye (Veszprém)	35
Zala megye (Zalaegerszeg)	24
Szeged járás (Szeged)	128

Összesen — — 931

Meg kell állapítani, hogy a megyei könyvtárak — néhány kivétellel, mint Baranya, Borsod, Győr, Hajdu-Bihar, amelyek már tudatosnak mondható folyóiratpolitikát folytatnak — alig használják fel a szocialista hírlap- és folyóiratkiadóink által kínált segítséget. Persze lehetnek ennek helyi objektív okai (helyiség hiánya, költségvetés elégtelensége, személyzet csekély száma, vagy járatlansága, stb.); mégis meg kell kezdeni ennek az elmaradottságnak a felszámolását. Mégpedig elsősorban éppen a megyeközpontokban kell a legfrissebb, lelegevőbb tartalmú könyvtári anyag, a hírlap- és a folyóirat olvasásához hozzáférhetővé tenni a könyvtárlátogató tömegeket. Több megyei könyvtárunk — így elsősorban Miskolc — már túljutott ezen az első lépésen. Miskolcon már állandó közönségük van a hírlapoknak és folyóiratoknak: várják az új számok megérkezését s az olvasóteremben maguk keresik azokat a szabad polcokon és asztalokon. A miskolci könyvtár dolgozói már folyóiratcikkeket is ajánlani kezdenek felvilágosító munkájuk során és ezt még néhány fejlettebb könyvtárban — Szeged, Győr, Békéscsaba stb. — is megteszik. De a megyei könyvtárak zöme még a kezdeteknél tart, vagy addig sem jutott el.

Az első feladat tehát a folyóiratok meghonosítása, gyűjtése, használatba bocsátása. Ezt kell majd követnie a folyóiratok tartalmi feltárásának, cikk-katalógusok, válogatott cikkgyűjtemények helyi vagy központi készítésének. Az idei év hátralévő heteiben a belföldi folyóiratok gondos és sokoldalú kiválasztása, beszerzésük feltételeinek előteremtése, a használat módjának és eszközeinek biztosítása a megyei könyvtárak súlyponti feladata.

2. Min kell változtatni?

Három kérdés kíván választ: 1. milyen belföldi hírlapokat és folyóiratokat kellene lehetőleg minden megyei könyvtárnak járattatnia, 2. mit járattakn legesen a könyvtárak, 3. mit kellene még járattatniok az eddig megrendeltekén kívül, hogy megyéjük gazdasági profiljához mérten olvasóik szükségleteit megfelelően tudják kielégíteni.

Az első kérdésre igen könnyűnek látszik a válasz: minden megyei könyvtárban kellene a vezető politikai lapok és a helyi sajtó orgánumai, a marxizmus-leninizmus elméleti és gyakorlati kérdéseiről, valamint a békemozgalomról tájékoztató általános folyóiratok, végül néhány mindenkit érdeklő szakfolyóirat.

De mindjárt a politikai lapoknál és elsősorban a napilapoknál szembe tűnő, hogy mennyire tervszerűtlen a könyvtárak folyóiratpolitikája. Van könyvtár (Zala), amelynek folyóiratjegyzékén a Szabad Nép nem szerepel! A Népszava 7, a Szabad Ifjúság 8, a Magyar Nemzet 15 könyvtárból hiányzik! Ezzel szemben a legtöbb könyvtár helyesen ismerte fel azt a feladatát, hogy saját megyéjének napilapját járattatnia és gyűjtenie kell. A helyi lapokat meg kell, hogy találja az olvasó a megyei könyvtárban; mégpedig nemcsak legújabb számait, de a megelőzőket, sőt a régebbi évfolyamokat is. A könyvtár minden folyóiratot és hírlapot meg kell, hogy őrizzen, de különös gonddal a székhelyén megjelenő megyei és üzemi sajtót. Csak kevés könyvtár (elsősorban Miskolc) fordít láthatóan nagy gondot arra, hogy a területéhez tartozó üzemi lapokat is megszerezze. Általában a politikai sajtó területén mutatkozik leginkább az óriási különbség az egyes könyvtárak fejlettségi foka között: Csongrád megye könyvtárába nem jár a Viharsarok, viszont Győr megye nagyon helyesen két szomszéd megye lapját is járattja a sajátján kívül. — A Szabad Föld mindössze 11 könyvtárban van meg.

Az általános folyóiratok között első helyen említjük egyetlen szatirikus lapunkat, a Ludas Matyit. 7 könyvtár nem tud a Ludas Matyiról. A hetilapok közül legelterjedtebb a Béke és Szabadság. (18 könyvtár járattja) és az Irodalmi Ujság (19 könyvtár). 2 könyv-

tárunk van, ahonnan hiányzik a Nők Lapja és mindössze 12 könyvtár járattja a Szabadságharcot. Minden könyvtárba jár, nagyon helyesen, a Csillag, az Élet és Tudomány, a Szovjet Kultúra. 2 könyvtárból hiányzik a Társadalmi Szemle! A marxizmus-leninizmus elméletével és a Párt iránytmutató tevékenységével foglalkozó többi folyóirat közül azonban az Anyag és Adatszolgáltatás csodálatosképpen csak 8, a Pártépítés 4 könyvtárban van meg. A Népevelő egyedül Nyíregyházán van meg és nem szerepelnek a kiemutatásokban a helyi Népevelő kiadások sem. Őt helyen nincs meg az Új Világ.

A szakfolyóiratok közül magától értetődően mindenhol megvan a Könyvtáros és a magyar nyelvű Bibliotyekar. Kevés gondot fordítanak azonban a könyvtárak a hivatalos lapokra: a Magyar Közlöny csak 12 könyvtárban van meg, a Belügyi Közlöny csak két-tőben. Érdekes, hogy míg igen sok könyvtár a Színház- és Filmművészet c. tudományos folyóiratot is járattja, addig a legtöbben a műsorokat tartalmazó Színház- és Mozi (10) és Magyar Rádió (16) is hiányzik. Az Élet és Tudomány, valamint a Természet és Technika minden könyvtárban megvan, viszont csak 12 helyen ismerték fel az Ifjú Technikus és a Magyar Technika jelentőségét. Az Ifjú Technikus ma a legszínvonalasabban írt és illusztrált ifjúsági lapunk. Csak 6 könyvtár ismeri az Ujítóok Lapját!

Az ifjúsági szektorral más tekintetben is baj van. Az Új Hang és az Új Marcius elég sok (15, illetve 12) helyre jár, de már a Pajtás, az Úttörő és a Kisdobos csak mintegy 50 százalékban. Az utóbbi a Széchenyi Könyvtár nyári Parkkönyvtárának legkeresettebb anyaga volt, bizonyára nagy hasznát vennék megyei városainkban is a legfiatalabbak.

Rendkívüli mértékben el vannak hanyagolva a pedagógiai és nevelésügyi feladatok (Köznevelés 5, Család és Iskola 2, Óvodai Nevelés 3).

A legáltalánosabb érdeklődésre számot tartható sportlapokkal is rosszul állunk. 6 könyvtárból hiányzik a Népsport, a Sport és Testnevelés c. folyóirat csak 8 helyen van meg. A Repülés is lehetne népszerűbb (beleértve Ifjú Súlyom c. melléklapját). Az Autó-Motor ellenben arányilag elég sok he-

lyen megvan; igaz, hogy az általános műszaki kérdésekkel éppannyira foglalkozik, mint az autósport ügyeivel.

Mindössze 3 könyvtár ismeri a Po Sztrane Szovetov (Keresztül-kasul a Szovjetunión) c. népszerű és könnyű orosz nyelvteni folyóiratot.

3. Hogyan válogassunk a folyóiratok közt?

Ha most már megismételjük első kérdésünket, hogy mi is az, ami minden könyvtárban kell, akkor az előbb már említett lapokhoz csak néhány címet kell még hozzáadnunk. Minden könyvtárban kellene a népművelési munka irányadó folyóiratai és közlönyei: Művelt Nép, Népművelési Híradó, Népművelési Közölny. Saját könyvtári munkánk segítségére kell a Magyar Nemzeti Bibliográfia és a Magyar Folyóiratok Repertóriuma. Járassuk és használjuk a pedagógiai, nevelésügyi folyóiratokat, a már felsoroltakon kívül még az Anyanyelvünk az Iskolában, az Iparitanulóképzés és a Középiskolai Matematikai Lapok címűeket. Hiszen ma már minden megyeszékhelyen van középiskola, de számos más magasabb nevelési intézmény is! A kulturális munkát segíti az Új Zenei Szemle c. folyóirat is, valamint a Szabad Művészet. Magas színvonalú tudományos folyóirat az Irodalomtörténet és a Századok. De mindkettőre szükség van, ha azt akarjuk, hogy megyei könyvtáraink egyben a helyi haladó hagyományok feltárásának műhelyeivé is váljanak. Nélkülözhetetlen még két tudományos gazdasági folyóirat is: a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle és a Többtermelés. Végül a legszebb szórakozások egyikét szolgálja a Magyar Sakkélet. A kritikai áttekintésünkben említettekkel együtt az itt felsoroltak összesen kb. 50—60 címet tesznek ki: ezeknek kellene minden megyei könyvtárban megüenniök. Az eredményes munkához az kellene, hogy az eddigi 46.5-es átlaggal szemben ezt az ötvenes-hatvanas átlagot minden megyei könyvtár még 1954-ben elérje. A járási és a községi könyvtáraknak fokozatosan, a megyei könyvtár vezetésével, szintén ezekből a lapokból válogatva kellene folyóiratgyűjtésüket kiépíteniök, úgy, hogy a jövő évben a járási könyvtárak színvonala legalább a

jelenleg legalacsonyabban álló megyékét — Tolnaét és Hevesét — elérje.

Nem feleltünk még arra a kérdésre, hogy mi felesleges megyei könyvtáraink jelenlegi folyóiratai közül, illetve mit kellene még járattniök, hogy megyéjük gazdasági-társadalmi profiljának megfelelően jobb munkát végezhessenek. A kérdésben benne van a fellet: a válogatást itt már munkaterületük profilja dönti el. Az eddig tárgyalt 50—60 folyóirat minden könyvtárban kell — hogy azon felül a megyei könyvtáros még mit rendeljen, azt a helyi viszonyok gondos mérlegelése alapján neki magának kell eldöntenie. Felesleges, hogy valamely drága folyóiratot megrendeljen, ha az a megyeszékhelyen levő más könyvtárban (pl. debreceni, pécsi, miskolci egyetemi könyvtárban) is megvan. De kell, hogy például a megye fontosabb üzemének munkájához szükséges szakfolyóiratokat járassa. Csongrád megyében az Élelmiszeripari Ipar, Komárom megyében a Magyar Kémiai Folyóirat, a Magyar Energiagazdaság, az Elektrotechnika c. folyóiratok kellene, hogy járjanak. A túlnyomóan mezőgazdasági népességű megyékben az Agrártudomány, Magyar Mezőgazdaság, Gépállomás, stb. című folyóiratok szükségesek. A könnyűipari profilú megyékben — a megye székhelyén vagy egyes hejlségeiben üzött iparágak szerint — a Papir- és Nyomdatechnika, a Magyar Textiltechnika, vagy a Cukoripar c. folyóiratokra lehet szükség. Pest megye könyvtára nagyon helyesen, elsősorban általános érdekű és szórakoztató folyóiratokra fordít gondot — hiszen székhelyén számos könyvtár van, ahol a komolyabb tudományos sajtó termékeit ugvis megtalálják az olvasók. Általában, a megye közönségét érdeklő szakfolyóiratok kiválasztásában a megyei könyvtárak kevésbé gyámoltalanok: Miskolc és Győr gyűjtése úgyszólván semmi kiegészítésre sem szorul, de igen jó e szempontból a válogatás Tatabányán is.

A válogatáshoz komoly segítséget fog nyújtani az Országos Széchényi Könyvtár »Magyar hírlapok és folyóiratok válogatott címjegyzéke« c. rövidesen megjelenő kiadványa. Ez a kiadvány a könyvtárosi munkában legszükségesebb hírlapok és folyóiratok rövid bibliográfiai leírását adja, a folyóiratok tartal-

mát jellemzi annotációkka. Még ez évben megjelenik a Széchényi Könyvtár kiadásában a Magyar hírlapok és folyóiratok teljes címjegyzéke is.

Könyvtáraink folyóiratgyűjtésének megfelelőbb irányítása ezek után megyei könyvtárosaink kezébe van látéve. Az ő feladatuk, hogy minden meglegyen a könyvtárban, amire közönsé-

güknek szüksége van s az is, aminek olvasására közönségüket fokozatos, szívos munkával kell még ránevelniük. De kétségtelen, hogy ehhez a munkához felettes szerveikről is minden segítséget meg kell kapniok, különösen most, az új tervesztendőre való felkészülés idején.

DEZSÉNYI BÉLA

Előjegyzéses kölcsönzés a miskolci megyei könyvtárban

A miskolci Megyei Könyvtár ez év augusztus 1-től bevezette a kölcsönzésnek azt a módját, hogy a látogatók kérelmére a keresett könyvet, ha az abban az időpontban más látogatónál van, előjegyzi és midőn a könyvet visszahozzák, az olvasót póstai úton értesíti.

Az előjegyzéses kölcsönzésnek ez a rendszere nem a mi újításunk, mert tudomásom szerint a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár is alkalmazza. Sőt lehet, hogy más megyei könyvtárakban is folyik ilyen formában kölcsönzés. Ennek ellenére tájékoztatni szeretném könyvtáros kartársaimat, milyen módszer szerint végezzük ezt a munkát.

Ha az olvasó akár a katalógus alapján, vagy anélkül, bizonyos művet kér a kölcsönző könyvtárostól és az megállapítja, hogy a keresett könyvből van ugyan a kölcsönosztály anyagában, azonban a raktárban egy példány sincsen, felhívja a látogató figyelmét, hogy a keresett könyvet előjegyzés formájában biztosítjuk részére. Ha a látogató kéri a keresett könyv előjegyzését, úgy azonnal kiállít címére egy levelezőlapot. Egyidejűleg közli az olvasóval, hogy mikor a levelezőlapot megkapja, keresse fel a könyvtár kölcsönosztályát a keresett mű átvétele végett.

A kölcsönző könyvtáros a levelezőlapokat szerzők szerinti a—b—c sorrendben csoportosítva kezeli és midőn egy művet előjegyez, a keresett könyv könyvkártyájára (kölcsönzőlap) egy ú. n. »GEM« kapsot helyez el. Ez figyelmeztetésül szolgál, hogy a kölcsönzőlapok visszarakása után azt a művet nem kell beosztani a raktári rendbe, hanem az előjegyzési polcra kell elhelyezni. A kölcsönző könyvtáros — miután a raktárát rendbe tette — átnézi az előjegyzési levelezőlapokat és ha valamelyik kere-

sett könyv visszakérült, a levelezőlapra ráírja a könyv leltári számát. Ezután postára adja a levelezőlapot.

Augusztus hó folyamán könyvtárunkban az előjegyzést 80 látogató vette igénybe. A dolgozók főleg a magyar és külföldi klasszikusokat kérték előjegyezni, továbbá az újdonságokat, míg a középiskolai tanulók a kötelező és ajánlott irodalmat.

A látogatók az előjegyzéses kölcsönzés bevezetését örömmel fogadták és több dolgozó kijelentette, hogy igen jól esett neki az, hogy a könyvtár ennyire figyelmes.

Szakmai szempontból az előjegyzéses kölcsönzés előnyeit a következőkben foglalhatom össze: Ha a kölcsönosztály az előjegyzést alkalmazza, fokozottabban tudja kielégíteni az igényeket akkor is, ha raktárában bizonyos művekből csak 1—2 példány van.

A megyei könyvtárak költségvetése nem teszi lehetővé, hogy az újonnan kiadásra kerülő művekből korlátlan példányszámban vásároljamak. De nem is helyes az az álláspont, hogy a szépirodalmi műveket túlzott példányszámban szerezzük be, a politikai, szakmai és egyéb ismeretterjesztő művek rovására. — Az előjegyzéses rendszer segíti a helyes szerzeményezést!

Hátrányául azt lehetne felhozni, hogy a kölcsönzés különben sem egyszerű adminisztrációját növeli és a kölcsönző könyvtáros számára munkatöbbletet jelent. Véleményem szerint ezeket a nehézségeket jó munkaszervezéssel lehet küzdeni és az előjegyzésből származó előnyök komoly erkölcsi tőkét jelentenek a könyvtárak számára és elmélyítik a dolgozókkal való kapcsolatot.

SZÓLÓSSY TIBOR

a miskolci Megyei Könyvtár munkatársa